

Nice'ten Vientiane'ye

Nice kentini tanımayanımız yoktur herhalde. Fransız Rivierası'nda yer alan bu güzel şehir, plajları, parlak ışıkları ve lüks yaşam tarzı ile Avrupa'nın en gözde şehirlerinden birisi. Peki ya Vientiane neresi? Burası da bir şehir, hatta bir başkent. Yirmibeş yıldır komünist rejim tarafından yönetilen Laos'un başkenti. Duymadığımız, duysak da gitmediğimiz bir yer. Geçtiğimiz hafta AB'nin gündemi bu birbirine tamamen zıt iki şehirdeydi. Nice'te konuşulanlar hakkında çok şey yazılıp çizildi, Vientiane'yi ise AB'nin kendisi bile pas geçti.

Vientiane, iki gün boyunca AB ile ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeleri Örgütü) arasında gerçekleştirilen zirveye evsahipliği yaptı. Zirveye ASEAN üyesi on ülkenin dışişleri bakanları katılırken, onbeş AB üyesi ülke daha alt düzey yetkililerle temsil edildi. 1997'den, yani Asya krizi öncesinden bu yana ilk kez yapılan AB-ASEAN zirvesinde ekonomik ilişkiler ve bloklararası ticaret, Asya-Pasifik bölgesinin dünya güvenlik haritasındaki değişen yeri ve iki blok arasında işbirliği gibi konuların görüşülmesi beklenirken iki günlük zirve bir insan hakları meselesine saplandı ve başladığı gibi bitiverdi.

Bahsedilen insan hakları meselesi

konusunda kısaca bilgi verelim. Burma (diğer adıyla Myanmar), 1962'de ordu tarafından yapılan bir darbeyle demokrasiye veda etmişti. 1988'den beri de ülke, bir askeri konsey tarafından yönetiliyor. Bu konsey, 1990'da genel seçimlere izin verdi, ancak kendi partisi değil de demokrasi yanlısı bir parti galip çıkınca sonuçların geçersiz olduğunu ilân etti ve bu partinin lideri Aung Sung Suu Kyi'yi de ev hapsine cezasına çarptırdı. Ertesi sene Nobel Barış Ödülü'nü kazanan Kyi, hâlâ ev hapsinde tutuluyor.

Burma'nın ASEAN'a dahil edilmesi nedeniyle bu blok ile olan ilişkilerini askıya alan AB, Vientiane'deki zirve ile kapıyı tekrar araladı, ama tam olarak açmadı. AB'nin zirveye sudan sebepler öne sürerek dışişleri bakanlarını göndermemesi ve her ne kadar aksini iddia etse de tüm Güneydoğu Asya ülkeleri ile olan ilişkilerine Burma engelini koyuvermesi, hem " taraflar arası eşitlik" hem de " tarafların birbirlerinin iç meselelerine karışmaması" ilkelerini ihlal ediyor. Birincisi için gerekçe "Nice'te işleri uzadığından gelemediler", ikincisi

için ise "insan hakları evrensel bir konudur, kimsenin iç meselesi olmaz".

Burma'nın durumundan önce konuşulması gereken konuların en önemlisi şüphesiz iki blok arasındaki ticaret konusuydu. Ancak Malezya ve Tayland'ın bazı çabaları dışında bu konuda bir adım atılmadı. 1999 yılı rakamlarına göre AB-ASEAN ticaretinin hacmi 90 milyar dolar civarında. Asya krizinden önce

ASEAN, AB'nin en büyük üçüncü pazarı durumundaydı. Kriz nedeniyle Güneydoğu Asya pazarlarında büyük

bir talep daralması yaşanınca AB'nin bölgeye ihracatı üçte bir oranında azalırken, ithalatı ise hemen hemen aynı düzeyde kaldı. Singapur'un başını çektiği ASEAN üyeleri bu durumdan faydalanıp kasalarını krizden kurtulmaları için gereksinim duydukları dövizle doldurdular; olan AB'deki ihracatçılara oldu. ASEAN pazarları krizin etkilerinden hâlâ tam olarak kurtulmadıysa da uzun vadede büyük bir potansiyelden bahsedebiliyoruz. AB ise ticaret açığını nasıl kapatacağını ve Uzakdoğu'da ABD ile na-

sıl mücadele edeceğini düşüneneceği yerde Burma'daki insan haklarını diline doluyor.

Peki, Avrupa ile Asya kıtaları arasındaki bu tür ilişkilerde Türkiye'nin yeri nedir? Hep bu kıtaların birleştiği yer olduğumuzdan ve coğrafi konumumuzun öneminden bahseder, iki kıta arasındaki köprü işlevini göreceğimizi söyleriz. Gerek AB-ASEAN zirvesine, gerekse ASEM olarak bilinen ve geçtiğimiz aylarda Seul'de üçüncüsü gerçekleştirilen Asya-Avrupa Toplantıları'na katılabilmek için öncelikle AB'ye tam üye olmak gerekiyor. O yüzden Türkiye'nin bu tip zirvelerde temsil edilmesi şimdilik imkansız. Ancak Türkiye'nin AB'ye üyelik için yıllardır gösterdiği ve hâlâ yoğun olarak sürdürdüğü çabaların bir kısmı ASEAN ve daha genel olarak Doğu Asya ülkeleri ile ilişkilerin geliştirilmesine yönlendirilebilirse hem siyasi hem de ekonomik anlamda çok önemli faydalar sağlanabilir. Şu bir gerçek ki Doğu Asya'yı yüzyıllar boyunca sömürge olarak kullanan Avrupa, geçen yıl Macau'nun Çin'e geçmesiyle son kalesini de yitirmiş olmasına rağmen kibirliliğini sürdürüyor. Doğu Asya ise yüzünü Batı'ya doğru dönmüş ve kendisine daha sağlıklı ilişkiler kurabileceği dostlar arıyor.

MELBOURNE'dan

ALTAY ATLI

atli@deakin.edu.au